

Et rom for ytrings- frihet

Aftenposten
19 mai 2009
s. 3, kultur

Replikk

MALCOLM LANGFORD
forsker,
Norsk senter for
menneskerettigheter,
Universitetet i Oslo

TORE REM
forsker,
Institutt for litteratur,
områdestudier
og europeiske språk,
Universitetet i Oslo

Ytringsfrihet. For øyeblikket makter få ting å skape sterkere engasjement i norsk offentlighet enn ytringsfrihetsspørsmålet. Det er blitt grundig demonstrert gjennom det siste halvårets debatter om antisemittisme, blasfemiparagraf, hijab i politiet og Fritt Ords siste prisutdeling. Debatte- ne viser at Norge er et samfunn i rask endring. Vi er i ferd med å bli mer flerkulturelle, og det vokser frem en ny bevissthet og en ny diskurs om rettigheter. Slik stilles vi også overfor nye utfordringer.

Kanskje kan dagens Sør-Afrika gi oss et bilde av fremtiden. Som et utpreget flerkulturelt demokrati bygd på liberale verdier så vel som på en rettighetsbasert multi- eller interkulturalisme. På ytringsfrihetens felt er det gjort store fremskritt. Reportere uten grensers siste ytringsfrihetsindeks rangerer Sør-Afrika på 44. plass, over USA og Israel. Sentrale «testcases» i sensursammenheng, som Rushdies *Sataniske vers* og D.H. Lawrences *Lady Chatterleys elsker*, ble i 2002 frigitt etter apartheidtidens sensur, og Zapiros daglige karikaturtegninger kan få vår egen Graff til å blekne. Men «eksperimentet Sør-Afrika» tilbyr også fremmedartede løsninger på konflikten mellom ytringsfrihet og minoriteters interesser. Da *Sataniske vers* ble frigitt, trosset man den store muslimske minoritetens krav om at boken fortsatt skulle forbys. Men på samme tid bestemte man at den ikke skulle kunne selges åpent i bokhandler eller være tilgjengelig på offentlige bibliotek.

Diskutabel. I en kommentar til Peter D. McDonalds diskusjon av dette eksemplet i *The Literature Police*, trekker Aftenpostens Per Kristian Haugen konklusjonen at det fortsatt «øves kontroll» i Sør-Afrika (3. mars). Men diskutabel som denne Rushdie-saken er, kan sørafrikanske erfaringer i det minste antyde at det kan finnes et rom mellom «ytringsfrihetsfundamentalismen» og kravene om beskyttelse mot sårende og krenkende ytringer. Enten vi liker det eller ei, er Norge på vei inn i en ny fase av nasjonsbyggingen. Veien videre kan være en ny form for «interkulturalisme» hvor alle parter må gi noe, og hvor man skaper en felles arena for mest mulig åpne og fordomsfrie diskusjoner om universelle verdier og rettigheter.

Hvor viktig er ytringsfrihet for enhver pris? Bør vi forsøke å imøtekomme religiøse minoriteter som føler seg ekskludert av vår egen grunnlov? Hvordan?

Har andre minoriteter krav på særlige hensyn? Og hva risikerer vi i så fall å miste – om noe?